

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Мінченка Сергія Івановича на дисертацію Перцової–Тодорової Лілії Миколаївни «Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження Перцової–Тодорової Л. М. присвячене актуальній проблемі забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування .

Актуальність досліджуваної проблематики полягає в тому, що з метою забезпечення прав і свобод людини і громадянина передбачено тимчасове обмеження прав і свобод інших. Відповідно до наведених статистичних даних дисертантом, в Україні щороку слідчими подається близько 100 тис. клопотань про надання дозволів на проведення обшуків житла чи домоволодінь, при цьому лише за 2020 рік 6 % із них повернуто, а 14% – відмовлено у задоволенні. При цьому кількість скарг на рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання становило 2826, із них розглянуто 2553, повернуто – 129, задоволено 1063, відмовлено – 128. У зв'язку з порушенням процесуальних прав у кримінальному провадженні працівниками правоохоронних органів до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини надійшло 1814 повідомлень та 1170 – на неефективне здійснення досудового розслідування, недотримання розумних строків виконання процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень. Статистика свідчить про наявність проблем як застосування, так і використання норм процесуального законодавства в частині обмеження прав людини. До цього часу науковці не мають однозначної відповіді на питання доцільності та раціональності обмеження прав людини і громадянина у

кримінальному провадженні, у питанні забезпечення балансу між порушеним правом людини у зв'язку з вчиненням відносно неї злочином та обмеженням прав і свобод інших людей у зв'язку з розслідуванням даного злочину. Не повністю забезпечено зберігання інформації в правоохоронних органах щодо приватного та особистого життя людини та громадянина, яка стала відома у зв'язку з проведенням досудового розслідування.

У цьому контексті надзвичайно влучним видається твердження, що зважаючи на наявність багатьох наукових досліджень, цю тему не можна вважати вичерпною, оскільки недосконалість чинного кримінального процесуального законодавства України відображається у практиці Європейського суду з прав людини, а також вітчизняній правозастосовній практиці. Вирішення проблемних питань, пов'язаних з темою даного дисертаційного дослідження, передбачає особливу актуальність щодо необхідності наукового пошуку з метою аналізу та внесення змін до кримінального процесуального законодавства України.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість і достовірність положень, висновків і рекомендацій здобувача підтверджується значним обсягом використаних джерел (понад 220), серед яких; наукові праці провідних вітчизняних учених і практиків, фахівців із кримінального процесу, адвокатів, прокурорів, нормативно-правові акти (Конституція та закони України); судові рішення: ЄСПЛ, Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції України, а також окремі статейні виклади, довідкові матеріали тощо.

Це дозволило дисертантці сформулювати низку положень щодо теоретичного узагальнення забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування та розроблені наукові положення, що пов'язані із забезпеченням прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування та зробити достатньо обґрунтовані висновки, які становлять наукову новизну даної роботи.

Дисертанткою встановлено, що в доктрині кримінального процесуального права визначення поняття «обшуку» відсутнє, проте наука кримінального процесу вказує на наявність різних підходів у виокремленні основних ознак даної слідчої (розшукової) дії. Важливим також є те, що в більшості понять закріплюються саме ті ознаки, в яких відтворюються особливості кримінального процесуального порядку провадження обшуку, а також розуміння правової сутності підстав проведення, які переважно залежить від ознак процесуального характеру. У кримінальному процесуальному законодавстві не визначено видів обшуків, але розкрито особливий процесуальний порядок проведення обшуку житла чи іншого володіння особи

А також виявлено законодавче передбачення можливого порушення норм закону у вигляді процесуальної вимоги, яка зобов'язує слідчого в обов'язковому порядку погодити таке рішення з прокурором, що в свою чергу сприяє гарантіям забезпечення прав та інтересів осіб, у житлі чи іншому володінні яких проводиться обшук.

Висвітлено проблематику визначення процесуального порядку проведення обшуку, який передбачає: складання слідчим, прокурором обґрунтованого клопотання про проведення обшуку; дотримання вимог ч. 3 ст. 234 КПК України під час складання клопотання; обов'язкова явка слідчого, прокурора до слідчого судді; постановлення ухвали слідчого судді із передбаченими КПК України вимогами та з додатковими відомостями щодо проведення даної слідчої (розшукової) дії; складання протоколу, який є основним способом фіксації результатів обшуку; дотримання прав і законних інтересів осіб під час проведення обшуку щодо забезпечення внесення заяв, зауважень, доповнень та засвідчення їх підписом.

Окреслено необхідність доповнення ч. 4 ст. 234 КПК України положенням, що слідчий суддя вправі повернути клопотання про обшук слідчому, прокурору для усунення недоліків, якщо воно не відповідає вимогам,

вказаним у ч. 3 ст. 234 КПК України.

Розкрито зміст процесуального керівництва досудовим розслідуванням як окремої, самостійної функції прокурорської діяльності щодо ефективної форми участі у доказуванні під час провадження обшуку.

Разом з тим визначено правову природу судового контролю на стадії досудового розслідування, яка полягає у необхідності врегулювати та вирішувати конфлікт, що виник через питання обмеження основних конституційних прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування або стосовно оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності слідчих, прокурорів учасниками обшуку.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Найбільш суттєвими науковими результатами, які отримані особисто здобувачем та характеризують новизну і практичну значущість дослідження, є:

- аргументовано необхідність регламентації у кримінальному процесуальному законодавстві України поняття «достатньої підстави» для проведення обшуку, оскільки уся відповідальність за дії, рішення та наслідки проведення невідкладного обшуку покладається на особу слідчого, який діючи в рамках закону, опирається не лише на внутрішнє переконання та власний практичний досвід;

- запропоновано процедуру внесення ініціативи проведення обшуку стосовно адвоката визначити у главі 37 КПК України «Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб», адже з практичної точки зору слідчі судді відмовляють у задоволенні клопотань про обшук у адвоката, якщо в їх розгляді бере участь прокурор нижчого рівня, ніж той, який передбачений ст. 23 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», керуючись тим, що участь уповноважених прокурорів є обов'язковою при розгляді заявлених ними клопотань;

- обґрунтовано, що з метою проведення у невідкладних випадках огляду

житла чи іншого володінні особи, який здійснюється за наявності письмової згоди власника даного житла чи іншого володіння або у зв'язку із повідомленням про вчинене щодо неї кримінальне правопорушення, а також у разі відсутності цієї особи або неможливості отримати від неї згоду на проведення невідкладного проникнення до житла чи іншого володіння, подальше звернення до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку не потребується тощо.

Загальний обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам.

Структура дисертації Перцової–Тодорової Л. М. є логічно обґрунтованою, в достатній мірі узгодженою з визначеними здобувачем задачами, об'єктом і предметом дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, що включають відповідні підрозділи, висновків, списку використаних джерел і додатків

Наукова і практична цінність дисертації. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення та висновки дисертації можуть бути використані – *науково-дослідній діяльності* – при подальшому опрацюванні та вирішенні проблемних питань пов'язаних із забезпеченням прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19.11.2021);

– *правозастосовній діяльності* для надання методичних рекомендацій практичним працівникам у застосуванні закону з питань процесуального порядку здійснення обшуку (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 07.09.2020);

– *освітньому процесі* – теоретичні положення дисертаційного дослідження використовуються при підготовці та проведенні лекційних та семінарських занять (акт впровадження Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» від 07.02.2021 р.)

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Основні результати дисертаційної роботи достатньо повно висвітлено у наукових

публікаціях дисертанта. Її посилання на опублікування досліджень за дисертацією є достовірними. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано в у дев'яти наукових публікаціях, серед яких три статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також у п'яти тезах, що опубліковані у збірниках доповідей на науково-практичних та міжнародних конференціях.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо змісту дисертації. В цілому дисертаційна робота вирішує важливу наукову та практичну проблему, що полягає у комплексному аналізі теоретичного матеріалу та слідчої і судової практики, пов'язаних із забезпеченням прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування, а також розробленні пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Разом з тим, в дисертації присутні спірні положення, а також ті, що потребують уточнення:

1. З огляду на загальні вимоги до написання таких робіт, найпростіше й найпрозоріше, коли вирішення кожного завдання безпосередньо відображено у відповідному пункті (або пунктах) загальних висновків. На переконання рецензента, автором не досить вдало сформульовано висновки щодо першого завдання – розкрити стан наукового дослідження проблем забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування. Під час процедури публічного захисту хотілось би почути розгорнутішу відповідь стосовно вирішення вказаного завдання, адже, як свідчить аналіз дослідження, доволі цікаві судження з цього приводу автор висловлює у основному тексті роботи.

2. Автором удосконалено поняття обшуку, під яким розуміється слідча (розшукова) дія, примусового характеру, що проводиться уповноваженою

особою у встановленому законом порядку в житлі, іншому володінні особи, або на ділянках місцевості та спрямована на пошук, виявлення і фіксацію відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя та майна, здобутого в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб і трупів. При цьому, зі змісту дисертації вбачається, що існує потреба у внесенні змін до КПК України не тільки щодо визначення понять «обшук», а також окремою статтею закріпити поняття «особистий обшук» (або «обшук особи») із врахуванням особливостей особистим обшуком особи, при затриманні на автотранспортному засобі з одночасним обшуком такого транспортного засобу. Проте, на думку офіційного опонента, аргументів на користь такої позиції не наведено, що потребує додаткового пояснення при публічному захисті.

3. Не дивлячись на досить значну емпіричну базу дослідження, яку становлять статистичні матеріали Генеральної прокуратури України; рішення Європейського суду з прав людини, Верховного Суду, Конституційного суду та судова практика, розміщена в Єдиному державному реєстрі судових рішень по кримінальним провадженням з питань, пов'язаних із предметом дослідження; зведені дані інтерв'ювання 188 слідчих Національної поліції України, 57 прокурорів та 32 адвокатів, а також власний досвід роботи автора у слідчих підрозділах Національної поліції України, все ж таки більш репрезентативним були б результати дисертаційного дослідження за умови аналізу та використання інтерв'ювання та опитування не тільки слідчих Національної поліції України, прокурорів, адвокатів, а й слідчих суддів, які здійснюють відповідно судовий контроль за процесуальною діяльністю слідчих, оскільки переконаний, що позиція щодо досліджених в дисертації проблем при опитуванні слідчих суддів суттєво б відрізнялася від думки слідчих, прокурорів та адвокатів.

4. У підрозділі 1.3. «Правові та фактичні підстави проведення обшуку», на основі проведеного дослідження, автор виділяє не тільки юридичні, а й фактичні

підстав для проведення обшуку, які обов'язково повинні бути відображені у матеріалах досудового провадження. У роботі, дисертантом, наголошується на тому, що перелік підстав для проведення «невідкладного обшуку» залежить від слідчого, який діючи в рамках закону, опирається не лише на внутрішнє переконання та власний досвід, але й на ситуацію що склалась (стор. 72), при цьому важливо, щоб ці підстави були належним чином обґрунтовані та мали визначені критерії невідкладності. Зазначені положення потребують пояснення при публічному захисті.

5. У підрозділі 2.3. «Доказове значення результатів обшуку з метою забезпечення прав і законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування» відображено теоретичні положення, що містяться у нормах КПК України із посиланням на судову практику, де вказується щодо недопустимості доказів отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини під час проведення обшуку. Під час публічного захисту хотілося б почути особисту думку дисертанта щодо механізмів вирішення проблем, пов'язаних з проведенням обшуку, які в підсумку можна було б викласти у вигляді рекомендацій та пропозицій до законодавства.

Водночас слід констатувати, що висловлені зауваження не заперечують загальну позитивну оцінку дослідження, проведеного Воно є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є суттєвими для вирішення конкретного наукового завдання.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертаційна робота Перцової-Тодорової Лілії Миколаївни «Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і

рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам МОН України.

Таким чином, за своєю актуальністю, рівнем наукового вирішення досліджених питань, практичним значенням отриманих висновків та пропозицій, їх науковою обґрунтованістю і достовірністю наукове дослідження Перцової-Тодорової Лілії Миколаївни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 року № 283), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (зокрема, пунктам 10 та 11), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 979), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (у редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759).

Відповідно, Перцова-Тодорова Лілія Миколаївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Перший заступник генерального директора
державного підприємства «Центр ДЗК»
доктор юридичних наук, професор

Сергій МІНЧЕНКО

*Наказ Сергія Мінченка
з присудження ступеня
доктора філософії
Лілії Миколаївни Перцової-Тодорової*